

ELIF SHAFAK Onoare

Traducere din limba engleză
și note de Ada Tanasă

POLIROM
2016

Își iubise soția, într-un fel o mai iubea încă. Cu trupul ei subțire, umerii înguști, tenul palid, accentul britanic clar și ideile ei scilpitoare, Annabel era motivul pentru care se mutase acolo. Pentru că era *mai englezoaică decât regina* și foarte atașată de familia ei din Gloucestershire și pentru că slujba lui era mai flexibilă decât a ei – era fondatoarea unui centru inovator de asistență juridică pentru femei –, li s-a părut firesc ca, după o scurtă lună de miere la Ibiza, să se stabilească la Londra.

Deși Elias nu se împotrivise în nici un fel planului, mutarea nu se dovedise deloc ușoară. La începutul anilor '70, Londra era departe de-a fi un paradis culinar. Existau doar câteva restaurante de prima mână; iar modurile inovatoare de abordare a mâncării, ca să nu mai vorbim de bucătăria transculturală, erau privite cu o suspiciune nedisimulată. Bucătăria indiană era destul de populară, însă aromele sale nu semănau cu cele pe care voia Elias să le folosească. În general, găsea bucătăria engleză greoaie și limitată, iar clienții i se păreau refractari la gusturi noi – la tot ce voia să le propună.

Până la urmă, căsătoria lor se încheiase exact cum începuse: cu un sentiment de lucru făcut la repezeală și o nevoie de a înfrunta o provocare. Odată semnate actele de divorț, tot ce-i rămăsese lui Elias după șapte ani de căsnicie era o pisică persană bătrână și leneșă pe nume Magnolia, câteva albume cu fotografii pe care nu voia să le mai vadă și amărâciunea amintirilor și uneori a viselor.

Pe la mijlocul verii, a primit un telefon de la mama lui, care îl anunța că taică-său suferise un al doilea atac de cord și că de data asta nu supraviețuise. Elias nu știuse nimic de primul.

— Vorbea zilnic despre tine, i-a zis ea. Tatăl tău te respecta și respecta ce ai realizat acolo. Era însă prea mândru ca să ți-o spună.

Legătura era atât de proastă, încât Elias nu putea fi sigur că o auzea bine.

— Vin acasă, mamă.

— Nu acum, dragul meu, l-a oprit ea. O să vii să ne vezi pe mine și pe Cleo când te simți mai bine și când mă simt și eu mai bine. Acum nu ne suntem de nici un ajutor. Așa ar fi preferat și tatăl tău.

Dar chiar și fără vorbele ei, Elias știa că hotărâse deja să nu părăsească Londra. Avea să lucreze și iar să lucreze, devorându-și trecutul la fel de lacom și tenace ca o omidă care mănâncă orice frunză ieșită-n cale, iar apoi avea să aștepte să-l tragă cineva afară din acest cocon, miraculos transformat. Singurul lucru care mersese bine în 1977 fusese afacerea lui. Restaurantul prospera – plănuia să deschidă încă unul în Richmond –, parcă pentru a compensa haosul din toate celelalte sfere.

Elias se obișnuise deja cu durerea. Începuse ca un nod în stomac și urcase spre cutia toracică, cuibărindu-i-se în piept, împiedicându-l să râdă, uneori chiar și să respire. Prietenii îl sunau întruna, bătându-l la cap să înceapă din nou să iasă în lume. Îi lăsau mesaje la robotul telefonic, îi aran-jau întâlniri cu femei necunoscute care fie se adora-u, fie se disprețuiau. Adevărul era că, în ultima vreme, Elias căuta din ce în ce mai des scuze ca să rămână singur. Singurătatea, acel sentiment trist de care se temuse aproape toată viața, devenise acum palpabilă și materială, ca un lichid. Îi pătrundea în toți porii, imbibându-i fiecare vas de sânge și țesut din corp, așa cum apa intră într-un burete uscat. Mai ciudat era că nu i se părea așa de rea.

Soartă Trandafirie – așa spusese că o cheamă. Elias nu se putea împiedica să observe cât de diferite erau ea și Annabel. Dacă fosta lui soție ar fi întâlnit-o pe Pembe, ar fi zâmbit atotștiutor, găsind-o simplă și nesofisticată. Nu asta își doreau toți bărbații în adâncul inimii? ar fi spus ea. O femeie *necomplăcată* – cineva care să nu-i ia la întrebări, cicălească, înfrunte sau să-i critice. Chiar și așa, ar fi adăugat Annabel, era o falsă fantezie,

fiindcă o astfel de femeie necomplicată nu exista. Erau doar femei fățiș complicate sau femei care ascundeau lucrul ăsta.

Cu toată cicăleala lui Annabel, într-un cotlon al minții, Elias se gândise întruna la Pembe. La început sperase că o să-l viziteze și o să vorbească despre lucrurile care le plăceau, poate chiar să gătească unul pentru celălalt. O discuție prietenească. Nimic mai mult. Avusese mai multă grijă la înfățișarea lui, însă pe măsură ce săptămânile treceau, intuiția că n-o să vină luase locul acelei speranțe. De ce-ar fi venit? După toate probabilitățile, trăise atâta timp doar în mintea lui, că începuse să nu mai înțeleagă ce era real sau posibil.

Munca l-a liniștit, ca întotdeauna. În seara asta trebuia să gătească nu numai pentru afluența de oameni din restaurant, ci și pentru două evenimente de prestigiu. Întregul personal dăduse zor cu treaba și se bucura că nimeni nu avusese ocazia să-l întrebe de ce adăugase încă un fel la meniu: budincă de orez cu flori de portocal.

Jumătate de oră mai târziu, în timp ce cotletele stăteau încă la marinat în suc de lămâie, unul dintre noile ajutoare s-a apropiat de el.

— Șefule, ai un vizitator.

Elias a ridicat din sprâncene, dezmeticindu-se din gânduri.

— Mmm?

— Cineva întreabă de dumneata.

— Mai târziu, a zis Elias. Acum n-am timp nici să mă plș.

Uitându-se la ajutor cum ridică din umeri și îi întoarce spatele, în suflet i s-a strecurat o îndolală.

— Așteaptă o clipă. E o femeie cu părul roșcat?

— Cum e părul roșcat, șefule... e...?

— Lasă, a murmurat Elias, hotărând să se ducă să vadă chiar el.

Multi ani după aceea, avea să-și aducă aminte momentul acela – cum ieșise din bucătărie, ștergându-și mâinile cu un prosop, și se oprise imediat

ce-o zărise stând în picioare în hol și netezindu-și fusta sub genunchi, de parcă i s-ar fi părut dintr-odată prea scurtă, cu o geantă bordo sub braț și o umbră de vinovăție pe chip, încă nevenindu-i să creadă că se dusesese acolo.

Au stat la o masă în restaurantul gol, ceea ce părea ciudat, în timp ce ajutoarele lui alergau întruna încoace și-ncolo, ceea ce părea și mai ciudat. La fiecare câteva minute, cineva venea să-l întrebe ceva și, de fiecare dată, Elias răspundea cu un amestec de calm și nerăbdare.

— Du-te în bucătărie, a spus Pembe după ceva vreme.

— Nu, nu, nu-ți face griji. Am destul timp, a mințit Elias.

Ea a clătinat din cap cu hotărâre.

— Du-te, dar pot să vin și eu?

— Ești sigură? a întrebat-o el. E ca într-o poiată acolo. Cu o vulpe care umblă liberă. Cu doar două ore înainte de cină toată lumea pare să fi înnebunit puțin.

Ea a zâmbit – un zâmbet de nepătruns. Salonul de coafură era închis în ziua aceea și, fiindcă familia ei nu sărbătorea Crăciunul, i-a răspuns Pembe, avea destul timp la dispoziție. Pe deasupra, îi plăceau poietile. Șovăind încă, Elias a condus-o în bucătărie, unde toată lumea era prea ocupată ca să se holbeze la ea. I-a întins o uniformă de bucătar și apoi, la cererea ei, i-a dat ardei să-i taie, pătrunjel să-l toace, ghimbir să-l curețe și așa mai departe. Lucra fără nici un cuvânt, fără nici o pauză.

Mai târziu, când a venit timpul ca Pembe să plece, Elias a condus-o până la ușă. S-au oprit sub un tablou din care o femeie goală, cu pielea albă ca laptele, se uita la ei cu ochi nepăsători – o reproducere după *Marea odaliscă* a lui Ingres. Din motive diferite, amândoi se simțeau stingheriți, ferindu-se să se uite la tablou sau unul la celălalt.

— Îți rămân dator, a spus Elias și, când și-a dat seama că ea n-a înțeles, a adăugat: Îți mulțumesc.

— Eu îți mulțumesc, a protestat Pembe. M-ai ajutat data trecută.

Se temea atât de tare să nu spună sau să nu facă ceva greșit, să nu încalce obiceiurile, că i-a întins mâna pentru o strângere hotărâtă. Ignorând gestul, ea s-a apropiat și l-a sărutat ușor pe obraz.

Închisoarea Shrewsbury, 1991

În după-amiaza asta m-am dus să-l văd pe gardianul Andrew McLaughlin ca să-mi dea înapoi vederea soră-mii, așa cum știa că o să mă duc.

Mă face să aștept vreo treizeci de minute, nu pentru că e prins cu alte treburi, ci doar pentru că vrea să-mi amintească cine-l șefu'. Mai așteaptă să-l vadă și un nou-venit, un pește scos din apă. Bătăind nervos din picior, strângând în mâini niște hârtii, se află aici pentru a depune o plângere. Dintr-o singură privire îți dai seama că tipu' e un ageamiu – neîncercat, neexperimentat, neatins.

„Nu fi prost”, vreau să-i spun. „Îți răcești gura de pomană.”

La pârnaie nu e niciodată o idee prea bună să torni pe cineva, mai ales în primele săptămâni, când toți stau cu ochii pe tine ca vulturii și nu știu ce-i poate capu' fiecăruia. Sunt unele bătăături mari pe care nu îndrăznești să calci, iar dacă o faci, ar fi bine să te pregătești.

Pe peretele din fața mea e un panou cu postere și fluturași publicitari despre donarea de organe, terapia de substituție cu metadonă, grupuri pentru prietenii și familiile celor închiși, hepatita B și C, Programul de susținere a prizonierilor al organizației samaritenilor. Unui om liber, toate astea l-ar putea da o idee despre necazurile vieții din

închisoare. Dar eu nu le-am privit așa. După mai bine de zece ani de pușcărie, mă tem mai mult de lumea de-afară.

Eu aveam opt ani, iar Esma aproape șapte când am venit în Anglia și am văzut de la etajul unui autobuz roșu Ceasul Reginei – așa numeam noi Big-Ben-ul. Am învățat repede limba, spre deosebire de părinții noștri, mai ales mama. Nu că n-ar fi prins regulile gramaticale, însă nu avea încredere în engleză în general. Nu că s-ar fi simțit mai în largul ei vorbind turca. Sau chiar kurdă ei natală. Cuvintele aduceau necazuri, credea ea. Făceau oamenii să nu se mai înțeleagă unul pe altul. Nu avea încredere nici în cei care se bazau pe un jargon, precum ziariștii, avocații sau scriitorii. Mamei îi plăceau melodiile, cântecele de leagăn, rețetele și rugăciunile, unde cuvintele – dacă aveau vreo importanță – erau doar secundare.

Acasă, cu noi, copiii, mama vorbea o turcă presărată cu cuvinte în kurdă. Noi îi răspundeam în engleză și vorbeam numai în engleză între noi. Am bănuț întotdeauna că înțelegea mai mult decât lăsa să se vadă.

Probabil că toți imigranții se codesc în oarecare măsură în fața unei limbi noi. Ia un Dicționar Oxford Englez cât o cărămidă, arată-i unui nou-venit două-trei pagini și întreabă-l câteva cuvinte, mai ales expresii idiomatice și metafore – astea sunt cele mai rele. Imaginează-te încercând să descoperi sensul expresiei kick the bucket¹. Ai învățat verbul to kick și știi ce e o afurisită de găleată, dar oricât ai încerca, pur și simplu nu-i dai de capăt. Retorica seamănă puțin cu birocrăția. Te face să te simți mic și vulnerabil.

Sora mea era diferită. Esma adora engleza. Se simțea ca peștele în apă vorbind-o. Dacă cineva folosea o expresie pe care n-o cunoștea, făcea tot ce-i stătea în puteri ca să și-o însușească, exact ca

1. A da ortul popii.